

ПОТРЕБИ, ІНТЕРЕСИ ТА ЦІННОСТІ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність теми дослідження. Вона зумовлена завданнями реформування суспільства та неминучістю удосконалення форм та умов життєдіяльності людини, залучення усіх громадян у процес соціальної творчості. Також важливість дослідження проблеми самореалізації особистості обумовлюється не тільки нагальною потребою пошуку загальнозначущих підстав для побудови фундаментальних морально-ціннісних орієнтирів суспільного розвитку, але й необхідністю визначення їх ролі у процесі самореалізації особистості, яка пов'язується з проясненням змісту, структури і характеру функціонування індивідуальної ціннісної свідомості.

Мета дослідження. Метою даної роботи є розкриття гуманістичних засад творчо-діяльної особистості в процесі задоволення потреб, втілення інтересів та цінностей на шляху до стабілізаційного суспільства. Суть концепції полягає у тому, щоб визначити реалізацію особистості своїх сутнісних можливостей. Потреби, інтереси та цінності є етапними моментами цілісного системного розуміння особистості у складному взаємозв'язку із соціумом.

Об'єкт дослідження. Ним виступає творчо-діяльна сутність людини, спрямована на розвиток суспільства і утвердження в ньому особистості як найвищої цінності.

Предмет дослідження. Предметом даного дослідження є гуманістичні параметри у системі самореалізації особистості.

Завдання. подати сутність потреб, інтересів та цінностей особистості на основі єдності, взаємозв'язку та одночасного розрізнення розмаїтих історико-філософських обґрунтувань цінностей та потреб особистості; проаналізувати потреби, інтереси та цінності як власний спонукальний мотив діяльності людини в структурах особистісних орієнтацій індивіда.

Цінністю можна вважати все те, що може цінувати особистість, що є для неї значущим і важливим. Власне, йдеться про ту роль, яку предмет чи явище можуть відігравати в життєдіяльності людей із точки зору їхніх потреб, інтересів, цілей. На думку М. Головатого, цінності – це певні ідеї, погляди за допомогою яких люди задовольняють свої потреби та інтереси. У свою чергу, М. Рокіч визначає цінності, як стійке переконання в тому, що певний спосіб поведінки чи кінцева мета існування має потенційне значення з особистого погляду, на відміну від протилежного чи зворотного способу поведінки або кінцевої мети існування. Як зазначають С. Возняк, В. Кононенко, поняття «цінність» близьке до поняття «значущість». Те, що для однієї людини може бути цінністю, інша людина може недооцінювати, а то й зовсім не вважати цінністю, тобто цінність завжди суб'єктивна. Цінності з формальної точки зору поділяються на позитивні й негативні (серед них можна виділити і малоціннісні), абсолютні та відносні, суб'єктивні й об'єктивні. За змістом розрізняють речові цінності, логічні й естетичні. Найбільш поширеною класифікацією цінностей на філософському рівні вважається розподіл на релігійні, етичні, естетичні, логічні й економічні [1, с. 224].

Вивчаючи проблему структури особистісних цінностей, І.Бех виходить з єдності їх динамічної та змістовної сторін. Акцент на змістовній стороні особистісних ціннісних орієнтацій автор пояснює відстоюванням у психологічній науці позиції, яка передбачає науково обґрунтовану віру в людський розум, людську свідомість, переконаність в тому, що структура ціннісних орієнтацій особистості формується й будується не на основі вроджених і підсвідомих, сліпих внутрішніх динамічних тенденцій, а на підставі свідомого, осмисленого відображення зовнішньої дійсності [2, с. 124-129]. Діяльно-творча сутність особистості – розкривається зміст і значення основних категорій. Потреба визначається як синтез та єдність залежності людини і від природного та соціального середовища, і від суб'єктивно пережитого прагнення до задоволення актуальних потреб. Підтримується позиція А. Маслоу усі потреби розподілити на базові та вищі, але відмовитися від їх каталогізації та упорядкування в окремі списки. Досліджується природа потреб та механізм керування ними через усвідомлення «ідеї» потреби та спонукальних мотивів до певних об'єктів, обставин діяльності (за Ю. Орловим). Подано визначення та механізм формування соціальних потреб через два підходи: природничо-науковий та філософський. Найчастіше у науковій літературі розрізняють матеріальні, соціальні і духовні потреби. У роботі матеріальні потреби визначаються не лише як фізіологічні потреби особистості, але і як потреби в матеріальних благах; духовні – як потреби духовного освоєння світу у творчості та естетичному відношенні до дійсності. Визначено функції потреб в структурі особистості: спонукальну, пізнавальну, оцінюючу (за Т.Захаровою), комунікативну. Необхідно зазначити, що подвійність системи ціннісних орієнтацій особистості як вищого регулятивного утворення полягає в тому, що вона не тільки визначає форми й умови реалізації спонукань людини, але і сама стає джерелом її цілей. Як справедливо зазначає А. Донцов, ціннісні орієнтації спрямовують і коректують процес цілепокладання людини [4, с. 86-90]. Потреби та інтереси – основа формування цінностей. У соціальній філософії простежуються дві визначені позиції щодо проблеми цінностей. Перша визначає цінності як об'єктивні властивості речей, закладені у їх особистій природі; друга обмежує сферу цінностей виключно суспільною свідомістю [3, с. 27-31]. Система ціннісних орієнтацій є важливим регулятором активності людини, оскільки вона дозволяє співвідносити індивідуальні потреби і мотиви з усвідомленими та прийнятими особистістю цінностями й нормами соціуму. З погляду В.Алексєєвої, ціннісні орієнтації є формою включення суспільних цінностей у механізм діяльності і поведінки особистості. За її словами, система ціннісних орієнтацій – це «основний канал засвоєння духовної культури суспільства, перетворення культурних цінностей у стимули і мотиви практичної поведінки людей» [6, с.63]. Подібну думку висловлює і О.Здравомислов, який стверджує, що завдяки контрольним функціям ціннісних орієнтацій «дія потреб будь-якого роду може обмежуватися, затримуватися, перетворюватися» [5, с.202]. Механізм дії системи ціннісних орієнтацій, за його словами, зв'язаний з вирішенням конфліктів і протиріч у мотиваційній сфері особистості. Регулятивна функція ціннісних орієнтацій особистості охоплює всі рівні системи збудників активності людини. Як зауважує в цьому зв'язку О.Здравомислов, «специфіка дії ціннісних орієнтацій полягає в тому, що вони функціонують не тільки як способи раціоналізації поведінки, їхня дія поширюється не тільки на вищі структури свідомості, але і на ті, котрі позначаються завичай як підсвідомі структури. Вони визначають спрямованість волі, уваги, інтелекту» [5, с.202].

Висновок. Отже, цінності – це, з одного боку, властивість того чи іншого суспільного предмета, явища, які задовольняють потреби, інтереси, бажання. З іншого боку – це відношення суб'єкта до предметів та явищ реальності, яке виражається ціннісними орієнтаціями, соціальними установками, якостями особистості. Тут вони виступають як певна структура особистості. Перший аспект суспільний, другий – особистісний.

Література

1. Головатий Н. Ф. Соціологія молодіжності : Курс лекцій / Н. Ф. Головатий. – К. : МАУП, 1999. – 224 с.
2. Бех І.Д. Духовні цінності в розвитку особистості // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 1. – 124-129

3. Бутківська Т. В. Проблема цінностей у соціалізації особистості / Т. В. Бутківська // Цінності освіти і виховання : наук.-метод. зб. / [за заг. ред. О. В. Сухомлинської] ; АПН України. – К., 1997. – С. 27–31.
4. Донцов А.В. Психолого-педагогічні особливості формування ціннісних орієнтацій студентської молоді // Високі технології виховання: Зб. наук. праць. – Харків: ХНУ, 1995. – С. 86-90.
5. Здравомыслов А.Г. Потребности, интересы, ценности. – М.: Политиздат, 1986. – 222 с. Алексеева В.Г. Ценностные ориентации как фактор жизнедеятельности и развития личности // Психол. журнал. – 1984. – Т. 5. – № 5. – С. 63.